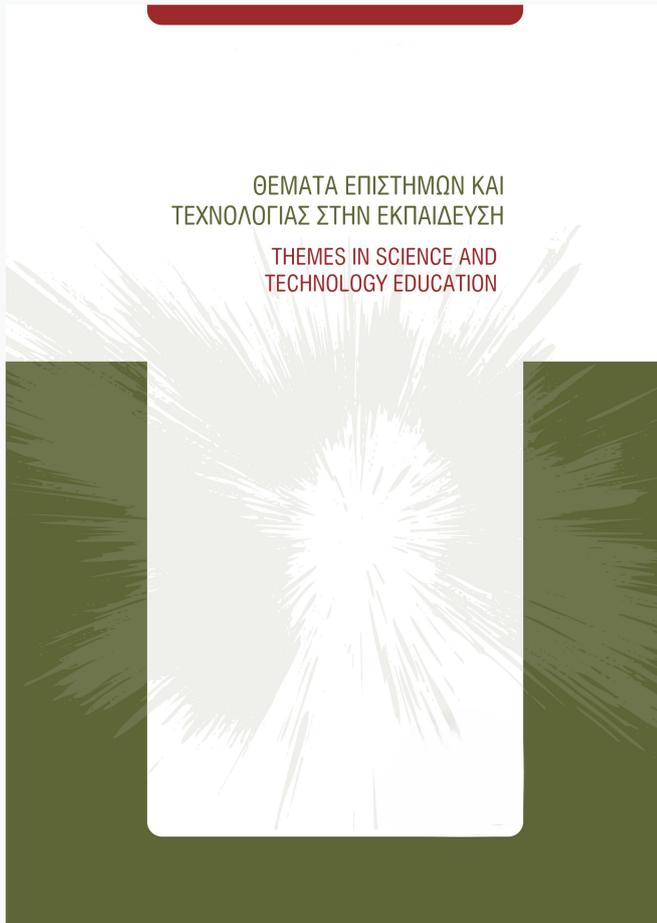

Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση

Τόμ. 11, Αρ. 1 (2018)

Ο επιχειρηματολογικός διάλογος στη δια ζώσης επικοινωνία και στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία

Μαρία Χιώλου, Ζαχαρούλα Σμυρναίου

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χιώλου Μ., & Σμυρναίου Ζ. (2018). Ο επιχειρηματολογικός διάλογος στη δια ζώσης επικοινωνία και στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 11(1), 15–29. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/thete/article/view/44331>

Ο επιχειρηματολογικός διάλογος στη δια ζώσης επικοινωνία και στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία

Μαρία Χιώλου, Ζαχαρούλα Σμυρναίου
mariachioulou@gmail.com, zsmyrnaiou@ppp.uoa.gr

Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής & Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Περίληψη. Τα τελευταία χρόνια η επιχειρηματολογία (argumentation) έχει απασχολήσει αρκετά την εκπαιδευτική κοινότητα αναφορικά με τη σημασία της στην εκπαίδευση. Ταυτόχρονα, η ψηφιακή τεχνολογία αποτελεί σημαντική αρωγό στο εκπαιδευτικό έργο. Στην παρούσα έρευνα μελετήθηκε ο επιχειρηματολογικός διάλογος 15 ατόμων όπως αυτός αναπτύχθηκε σε δύο μορφές σύγχρονης επικοινωνίας, τη δια ζώσης και τη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα συμμετείχαν σε επιχειρηματολογικούς διαλόγους στις δύο μορφές επικοινωνίας και τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν διαφορές και ομοιότητες ανάμεσά τους.

Λέξεις κλειδιά: επιχειρηματολογικός διάλογος, δια ζώσης επικοινωνία, σύγχρονη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή επιχειρηματολογία

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αυξανόμενο ενδιαφέρον για την επιχειρηματολογία στην εκπαίδευση, καθώς αποτελεί ενδιαφέρον πεδίο για τους ερευνητές και τους επαγγελματίες της εκπαίδευσης που ασχολούνται με τις κοινωνικές και γνωστικές διαδικασίες που προωθούν τη μάθηση. Η επιχειρηματολογία θεωρείται ωφέλιμη γενικά για τη μάθηση καθώς τα επιχειρήματα που εκφράζονται μέσω αυτής μπορούν να αξιολογηθούν από τους μαθητές, οι οποίοι και θα προτείνουν εξηγήσεις/επεξηγήσεις πάνω σε αυτά (Basel, Harms & Prechtl, 2013). Για τους Erduran, Simon & Osborne (2004), η επιχειρηματολογία είναι μία διαλεκτική μορφή που χρειάζεται να κατακτηθεί από τους μαθητές και να διδαχθεί σαφώς μέσα από την κατάλληλη καθοδήγηση, οργάνωση εργασιών και μοντελοποίηση.

Συγχρόνως, με την αλματώδη εξέλιξη της τεχνολογίας, η οποία πια έχει εισέλθει και στους χώρους της εκπαίδευσης, παρέχεται η δυνατότητα έκφρασης επιχειρημάτων τόσο σε προφορικούς όσο και σε γραπτούς διαλόγους μέσω της επικοινωνίας με υπολογιστή. Στην τελευταία περίπτωση, η σύγχρονη συζήτηση με επιχειρηματολογία μπορεί να περιλαμβάνει μαθησιακούς μηχανισμούς τόσο από το διάλογο όσο και το γράψιμο (Alamargot & Andriessen, 2002).

Βιβλιογραφική επισκόπηση

Η επιχειρηματολογία έχει απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα αισθητά τις τελευταίες δεκαετίες. Σύμφωνα με τον Toulmin (1958), όπως αναφέρουν οι Okumus & Unal (2012), η επιχειρηματολογία μπορεί να περιγραφεί ως μία διαδικασία επικύρωσης επιχειρημάτων υποστηρίζοντάς τα με δεδομένα/ στοιχεία και παρέχοντάς τους τις κατάλληλες εξηγήσεις. Για τον Wizard (1986), όπως αναφέρουν οι Felton & Kuhn (2001), είναι μία κοινωνική δραστηριότητα κατά την οποία δύο ή περισσότερα άτομα αναπτύσσουν, υπερασπίζονται και συγκρίνουν επιχειρήματα για να υπερασπιστούν αντίθετες θέσεις. Πρόκειται, επίσης, για μία γλωσσική διαδικασία η οποία αποτελείται από προτάσεις - τα επιχειρήματα - και

σκοπεύουν να δημιουργήσουν και να δικαιολογήσουν ισχυρισμούς και πεποιθήσεις (Jiménez- Aleixandre, Rodriguez & Duschl, 2000). Η επιχειρηματολογία, λοιπόν, στη βάση της είναι μία λογική κρίση/ αξιολόγηση, υπό την έννοια ότι αποκαλύπτει, λεκτικά και σε κοινωνικά πλαίσια, τους λόγους που οδήγησαν στην αποδοχή ή στην απόρριψη μίας άποψης, μίας ιδέας ή μίας ερμηνείας/ εξήγησης, είναι δηλαδή ένας μηχανισμός πληροφοριοδότησης, βοήθειας των συνομιλητών να αναγνωρίσουν κάτι (τη θέση) αφού προηγουμένως έχουν δοθεί επαρκείς πληροφορίες (επιχειρήματα) για αυτό (Baker, 2009). Είναι μία πολυσύνθετη διαδικασία γνωστική και κοινωνική ταυτόχρονα και περιλαμβάνει τις δεξιότητες της λογικής, της αιτιολόγησης, της χρήσης της γλώσσας και άλλων γνωστικών εργαλείων (Mirza, Perret-Clermont, Tartas & Iannaccone, 2009).

Η επιχειρηματολογία είναι σημαντική για τα μαθησιακά περιβάλλοντα, καθώς πρόκειται για μία διαλεκτική διαδικασία που περιλαμβάνει όλες τις διαστάσεις ενός ατόμου-γνωστικές, επικοινωνιακές, συναισθηματικές (Muller Mirza et al., 2009). Πρότερη έρευνα στην επιχειρηματολογία περιλαμβάνει ένα εύρος διαφορετικών προοπτικών στο ρόλο του διαλόγου βασισμένου στην επιχειρηματολογία στην επιστημονική εκπαίδευση. Η έρευνα της Kuhn (1991), υπογραμμίζει το γεγονός ότι για την πλειοψηφία των εκπαιδευόμενων η χρήση έγκυρων επιχειρημάτων δεν έρχεται με φυσικό τρόπο αλλά επιτυγχάνεται μέσα από την πρακτική (Simon, Erduran & Osborne, 2006). Για την εκπαίδευση το επιχείρημα είναι μια μορφή ομιλίας που πρέπει να διδαχθεί μέσα από την πρόβλεψη της κατάλληλης δραστηριότητας, μέσα από την υποστήριξη και τη μοντελοποίηση. Με το να παρέχονται στους εκπαιδευόμενους εργασίες που απαιτούν συζήτηση και αντιλογία, αναμένεται αυτοί να εμπλέκονται σε διαδικασίες επιχειρηματολογίας, δηλαδή σε διαδικασίες δόμησης επιχειρημάτων. Σύμφωνα με τους Larrain, Freire & Howe (2014) παρεμβάσεις οδηγούμενες από ερευνητές, όπως π.χ. των Howe, Rodgers & Tolmie (1990), Howe & Tolmie (2003), Howie, Tolmie & Rodgers (1992), και από καθηγητές επιβεβαιώνουν τις επιδράσεις των συζητήσεων πάνω στην εννοιολογική ανάπτυξη των μαθητών και στην εξέλιξη της σκέψης (Mercer, Dawes, Wegerif & Sams, 2004· Driver, Newton & Osborne, 2000· Jimenez-Aleixandre et al., 2000· Mcalister, Ravenscroft & Scanlon, 2004· von Aufschnaiter et al., 2008· Larrain, Howe & Cerda, 2014· Bağ & Çalik, 2017· Khishfe, 2013).

Οι διαφορετικές προσεγγίσεις της μάθησης επηρεάζουν τον τρόπο που η επιχειρηματολογία γίνεται αντιληπτή: ως ένα δυναμικό μέσο για να φτάσει κανείς στην κοινή κατανόηση, ως ένα σετ δεξιοτήτων που ανήκουν στην κριτική σκέψη ή ως ένα εργαλείο για την κοινωνική τοποθέτηση (Schwarz, 2009). Επειδή η μάθηση δε σημαίνει μόνο απόκτηση πληροφοριών ή την οικειοποίηση έτοιμης γνώσης, η επιχειρηματολογία ενέχει και συνεπάγεται την ανάδυση νέων κατανοήσεων και την δημιουργική αναδιαμόρφωση προηγούμενων αφού ο μανθάνων είναι ο συ-συγγραφέας μίας εποικοδομητικής κοινωνιογνωστικής διαδικασίας στην οποία η επιχειρηματολογία κατέχει σημαντικές λειτουργίες (Muller Mirza & Perret-Clermont, 2009).

Ο Schwarz (2009) υπολογίζει το πιθανό αποτέλεσμα της επιχειρηματολογίας στη μάθηση δίνοντας έμφαση σε τρία από τα γνωστικά της χαρακτηριστικά: (1) η παραγωγή επιχειρημάτων απαιτεί τα άτομα να εκφράζουν τις ιδέες τους λεκτικά και με σαφήνεια, προάγοντας την ποιότητα της σκέψης τους (2) η διαλεκτική επιχειρηματολογία, δηλαδή η συζήτηση και η αναθεώρηση αντίθετων απόψεων, απαιτεί το συγχρονισμό και την εξέταση διαφορετικών προοπτικών, ενθαρρύνει το λογισμό και την αναθεώρηση των απόψεων και οδηγεί στη βελτίωση της οργάνωσης της γνώσης, και (3) τα επιχειρηματολογικά σχήματα του συλλογισμού συνεισφέρουν στη μείωση του γνωστικού φορτίου που εμπλέκεται στη μάθηση. Για τους Asterhan & Schwarz (2010) το πιο αξιοσημείωτο πλεονέκτημα της διαλεκτικής επιχειρηματολογίας είναι η συζήτηση διαφορετικών λύσεων/προτάσεων για ένα θέμα. Η εμπλοκή στη διαλεκτική επιχειρηματολογία έχει ως αποτέλεσμα γνωστικά και μαθησιακά κέρδη, καθώς μέσα από τις επιχειρηματολογικές τεχνικές οι μαθητές

χρησιμοποιούν μία ποικιλία πρακτικών για να υποστηρίξουν, αξιολογήσουν και να εξετάσουν ισχυρισμούς.

Η χρήση υπολογιστικών εργαλείων για τη διαμεσολάβηση επιχειρηματολογικών πρακτικών είναι μία άλλη πρόσφατη εξέλιξη. Η έρευνα σε αυτό το πεδίο έχει δείξει ότι τα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα μάθησης μπορούν να παρέχουν υποστήριξη για την έκφραση και την εξέλιξη της επιχειρηματολογίας. Συγκεκριμένα, η επιχειρηματολογία αντιμετωπίζεται ως επιθυμητό αποτέλεσμα των παρεμβάσεων σχετικά με τη χρήση των υπολογιστικών εργαλείων. Οι περισσότεροι συγγραφείς που υιοθετούν αυτή την προοπτική αποτελούν μέρος της ευρύτερης κοινότητας, της συνεργατικής μάθησης υποστηριζόμενης από υπολογιστή (CSCL). Η έρευνα, λοιπόν, για την επιχειρηματολογία μέσω υπολογιστή σχετίζεται άμεσα με τη συνεργατική μάθηση. Οι Chin & Andreson (1998) περιγράφουν την ιδανική κατάσταση συνεργατικής μάθησης ως μία συζήτηση ανάμεσα σε συμμετέχοντες στην οποία υπάρχει συλλογική αναζήτηση διαφορετικών θέσεων, αιτιολογιών και στοιχείων σε μία ατέρμονη επιχειρηματολογική συζήτηση. Αυτό το ονομάζουν *διαδραστική επιχειρηματολογία*, της οποίας σκοπός είναι η διερεύνηση ενός θέματος. Σύμφωνα με τους Andriessen, Baker et al. (2003), ο βασικός σκοπός των ερευνών της υποστηριζόμενης από υπολογιστή συνεργατικής μάθησης που εστιάζει στην επιχειρηματολογία είναι είτε να δείξει το πώς οι υποστηριζόμενες από υπολογιστή παρεμβάσεις οδηγούν σε συγκεκριμένες αλλαγές στις επιχειρηματολογικές δραστηριότητες είτε να αξιολογήσει επιχειρηματολογικές δραστηριότητες μέσα από την εξάσκηση που υποστηρίζεται από ηλεκτρονικό εργαλείο.

Σύμφωνα με τον Koschmann (2003) οι ερευνητές της υποστηριζόμενης από υπολογιστή συνεργατικής μάθησης έχουν εστιάσει (α) στο πώς η επιχειρηματολογία μπορεί να αξιοποιηθεί ως πτυχή της μάθησης γενικά και (β) στο πώς η μάθηση που επιτυγχάνεται με αυτόν τον τρόπο μπορεί να αυξηθεί με τη χρήση της τεχνολογίας. Η πρώτη εστίαση αφορά στη σχέση ανάμεσα στην επιχειρηματολογία και την γνωστική αλλαγή, κυρίως επειδή μέσω της επιχειρηματολογίας, διαπραγματεύονται έννοιες, οικοδομούνται συνεργατικά λύσεις και αλλάζει η επιστημονική θέση των εννοιών που χρησιμοποιούνται. Η δεύτερη εστίαση αφορά σε μία πιο πειραματική σχέση ανάμεσα στα είδη των εργαλείων ή της παρέμβασης και τα επιχειρηματολογικά αποτελέσματα, καθώς αφορά στην επιτυχία κάποιων συστημάτων συνεργατικής μάθησης υποστηριζόμενης από υπολογιστή που χρησιμοποιήθηκαν για να ορίσουν την υποστήριξη της επιχειρηματολογίας, όπως επιχειρηματολογικά συστήματα, οι παρουσιάσεις επιχειρημάτων, ο διαδραστικός σχεδιασμός, οι οντολογίες, η αυτοματοποιημένη ανάλυση, η ανατροφοδότηση και γενικά η αρχιτεκτονική των λογισμικών (Scheuer et al., 2010).

Έχουν γίνει αρκετές μελέτες για τη χρήση της εξ αποστάσεως (σύγχρονης & ασύγχρονης) επικοινωνίας μέσω υπολογιστή ως μέσο συζήτησης, καταγράφοντας ως πλεονεκτήματα την παροχή χρόνου για σκέψη & απάντηση, γεγονός που αποσυμφορεί ψυχολογικά τους συμμετέχοντες, υποστηρίζοντάς τους στην παραγωγή επικοινωνιακών δραστηριοτήτων που ενσωματώνουν πρότερες πληροφορίες με νέες αλλά με μετασχηματισμούς εννοιών (Veerman, Andriessen & Kanselaar, 2000). Αυτή η μορφή επικοινωνίας διευκολύνει την ταυτόχρονη έκφραση απόψεων και την ίση συμμετοχή των μελών μέσα σε μία ομάδα (Bordia, 1997), παρέχοντας, έτσι τη δυνατότητα διασύνδεσης των ερωτήσεων, απαντήσεων, επιχειρημάτων, θέσεων και αντιθέσεων που εκφράζονται (Veerman et al., 2000). Ακόμη, η διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή επικοινωνία είναι πιο απρόσωπη και ελεύθερη, λιγότερο περιοριστική, περιλαμβάνει περισσότερες προσωπικές πληροφορίες και αλληλεπιδράσεις προσανατολισμένες στην εκάστοτε εργασία, στοιχεία που μπορούν να ενισχύσουν τη συζήτηση (Dietz-Uhler & Bishop-Clark 2001). Επίσης, ο κειμενικός χαρακτήρας της επικοινωνίας που παράγεται από τον υπολογιστή προσφέρει μία

“ερμηνευτική” ζώνη η οποία επιτρέπει στους συμμετέχοντες να μοιραστούν προοπτικές ή στάσεις σχετικές με ένα θέμα (Veerman et al., 2000).

Εν αντιθέσει, στη δια ζώσης επικοινωνία τα άτομα μπορεί να θέλουν να μιλήσουν αλλά να μην μπορούν, είτε επειδή η συζήτηση έχει προχωρήσει, είτε εξαιτίας κάποιων άτυπων κανόνων που ρυθμίζουν την πορεία της συζήτησης. Ακόμα, τα μέλη των ομάδων που αλληλεπιδρούν δια ζώσης συχνά δεν έχουν την ίδια συμμετοχή, καθώς θεωρείται ότι τα άτομα έχουν λιγότερη συστολή όταν επικοινωνούν ηλεκτρονικά μέσω υπολογιστή επειδή μειώνονται οι κοινωνικές ενδείξεις για τη θέση των μελών στην ομάδα (Joiner & Jones, 2003). Αυτή η συστολή από πολλούς ερμηνεύεται ως αποπροσωποποίηση (Straus, 1997· Walther, Loh & Granka, 2005).

Βέβαια η επικοινωνία μέσω υπολογιστή υστερεί και σε κάποια στοιχεία σε σχέση με τη δια ζώσης, καθώς παρουσιάζει μειονεκτήματα, όπως το αίσθημα της απομόνωσης, την έλλειψη της άμεσης απάντησης, την απροσδόκητη λήψη μηνυμάτων που δυσχεραίνει την επικοινωνία και την συνοχή της συζήτησης, τις αργές και ημιτελείς ή/και ατελείς ανταπαντήσεις (Andriessen & Schwarz, 2009), τη δυσκολία στη λήψη ομαδικής απόφασης και την αίσθηση της υπερβολικής πληροφόρησης που μπορούν να δυσκολέψουν τα άτομα της ομάδας (Joiner et al., 2003). Επίσης, αυτού του είδους η επικοινωνία στερείται μη λεκτικών και παραγλωσσικών ενδείξεων κατά την ανταλλαγή πληροφοριών, όπως πχ. εκφράσεις προσώπου, χειρονομίες, επιτονισμό, κινητική συμπεριφορά κλπ., ενώ μπορεί να περιλαμβάνει εχθρικά και αγενή σχόλια, να μην έχει περιορισμούς και να είναι αποπροσωποποιημένη. Η δια ζώσης επικοινωνία και η διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία έχουν αρκετές ομοιότητες (McAlister et al., 2004), καθώς η επικοινωνία γίνεται σε πραγματικό χρόνο, ο ρυθμός είναι γρήγορος με μικρές εκφράσεις και υπάρχει η αίσθηση της παρουσίας των μελών μίας ομάδας.

Έρευνες των τελευταίων ετών, σύμφωνα με τους Larson & Sung (2009), έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στα μαθησιακά αποτελέσματα ανάμεσα στη δια ζώσης εκπαιδευτική διαδικασία και στην εξ αποστάσεως. Επίσης, αυξανόμενη είναι η εφαρμογή και η χρήση της μικτής μάθησης, η οποία χρησιμοποιεί τόσο τη δια ζώσης όσο και την εξ αποστάσεως επικοινωνία. Αναφορικά με την επιχειρηματολογία και πιο συγκεκριμένα την επιχειρηματολογία μέσω υπολογιστή οι περισσότερες μελέτες εστιάζουν στη διαφορά ανάμεσα στην σύγχρονη και την ασύγχρονη μορφή επικοινωνίας που υποστηρίζεται από της τεχνολογία (Munneke et al., 2007· Veerman et al., 2000· Andriessen & Schwarz, 2009· Chen & You, 2007). Μεγάλο, επίσης, κομμάτι της έρευνας πάνω στην κειμενική διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή επιχειρηματολογία ασχολήθηκε με την ασύγχρονη επικοινωνία, όπως ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, πίνακες συζητήσεων. Αντιθέτως, πολύ λιγότερες μελέτες αφορούν σε συζητήσεις με σύγχρονη επικοινωνία διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή, παρόλο που το ενδιαφέρον σε αυτόν τον τομέα μεγαλώνει (Kim, 2014). Λίγα είναι, επίσης, γνωστά για τις επιχειρηματολογικές πρακτικές σε μη δομημένη, προσωπικού, όμως, ενδιαφέροντος, σύγχρονη επικοινωνία (Alagoz, 2013) και πιο συγκεκριμένα στην αυθόρμητη επιχειρηματολογία ανάμεσα στους συμμετέχοντες μίας συζήτησης (Larrain, Howe & Cerda, 2014).

Η παρούσα εργασία στοχεύει στην παρουσίαση της επιχειρηματολογίας και πιο συγκεκριμένα του επιχειρηματολογικού διαλόγου στις άμεσες μορφές επικοινωνίας που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε εκπαιδευτικά και μη πλαίσια. Συγκεκριμένα, επιχειρείται μια παρουσίαση των ειδών των διαλογικών κινήσεων σε αυτές τις μορφές επικοινωνίας με σκοπό να καταδειχτεί αν υπάρχουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσά τους στην παραγωγή επιχειρηματολογικών διαλόγων υψηλής ποιότητας απαιτήσεων και κριτικής σκέψης. Θεωρώντας δεδομένο ότι η επιχειρηματολογία είναι μία ικανότητα και δεξιότητα που μπορεί να διδαχθεί και να αναπτυχθεί (Pérez-Echeverría, Postigo & Garcia-Mila, 2016) ο

τρόπος που αυτή αρθρώνεται σε αυτές τις δύο σύγχρονες μορφές επικοινωνίας μπορεί να αποτελέσει σημαντική αρωγό για την ανάπτυξη, την εξέλιξη και την εκμάθησή της.

Μέθοδος

Έχοντας ως σκοπό να παρουσιαστεί μία αρχική εικόνα αναφορικά με το είδος των διαλογικών κινήσεων που εμφανίζονται στους επιχειρηματολογικούς διαλόγους, διενεργήθηκε ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα μία διερευνητική μελέτη περίπτωσης, καθώς επιχειρήθηκε να παραχθούν περιγραφές και δυνατότητα διερεύνησης των συγκεκριμένων περιπτώσεων μέσα στο πλαίσιο που αυτές υπάρχουν και λειτουργούν (Yin (2009), όπως αναφέρεται από τον Μαγγόπουλο (2014)). Στην παρούσα έρευνα, λοιπόν χρησιμοποιήθηκαν οι παραγόμενοι επιχειρηματολογικοί διάλογοι που προέκυψαν μέσα από τη συμμετοχή του δείγματος σε μία σύγχρονη ηλεκτρονική συζήτηση αλλά και σε μία συζήτηση που διεξήχθη ενόπιος ενωπίω και κατηγοριοποιήθηκαν με βάση το περιεχόμενο τους στις αντίστοιχες διαλογικές κινήσεις.

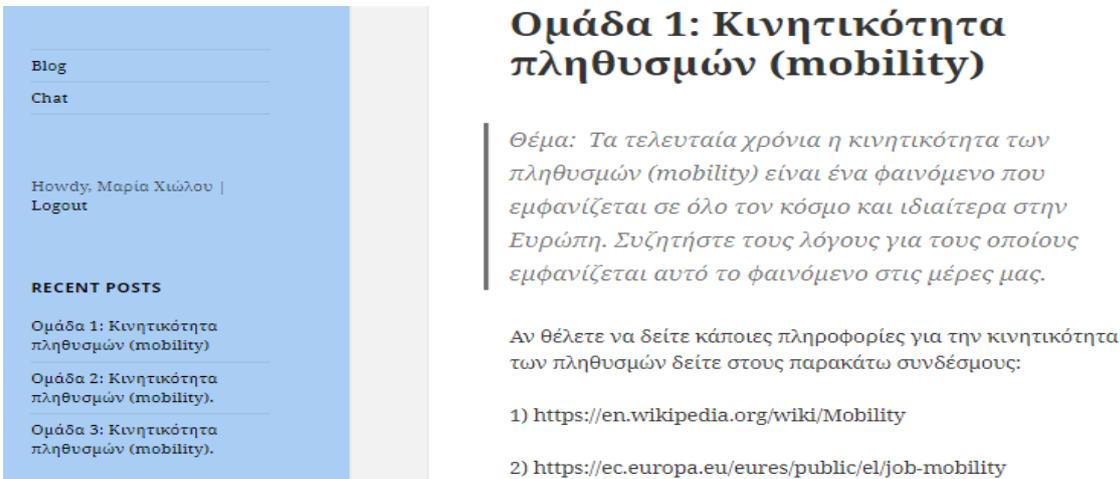
Δείγμα

Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτελείται από 15 άτομα ηλικίας 25-35 ετών. Όλοι οι συμμετέχοντες είχαν την κατάλληλη εξοικείωση με τη σύγχρονη μορφή επικοινωνίας μέσω υπολογιστή τόσο στην προσωπική όσο και στην επαγγελματική τους ζωή από τις ευρέως διαδεδομένες και χειριζόμενες εφαρμογές. Η επιλογή αυτή του δείγματος θεωρήθηκε κατάλληλη καθώς από έρευνες έχει αποδειχθεί ότι η ικανότητα της επιχειρηματολογίας είναι πιο ανεπτυγμένη σε μεγαλύτερες ηλικίες καθώς και ότι ο αντίλογος αναπτύσσεται στην ενήλικη ζωή (Schwarz, 2009). Συγκεκριμένα η διφωνική ή ακόμα και η πολυφωνική διάσταση των επιχειρηματολογικών διαλόγων και κειμένων συντελείται προς το τέλος της ανάπτυξης ενός ατόμου. Ένας επιχειρηματολογικός διάλογος, προφορικά ή γραπτά εκπεφρασμένος είναι επιφορτισμένος με την επιλογή και τη σύγκριση ανάμεσα σε διαφορετικές απόψεις και την κατάλληλη υποστήριξή τους, πρόβλεψη των ενστάσεων και προσαρμογή της επιχειρηματολογίας τους σε αυτές, στοιχεία που εμφανίζονται στην ενήλικη, συνήθως, ζωή. Ένα ακόμη στοιχείο για την επιλογή του δείγματος αφορά στη διαμεσολαβούμενη από τεχνολογία σύγχρονη επικοινωνία η οποία είναι αρκετά διαδεδομένη και χρησιμοποιείται κυρίως στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, είναι συνήθης σε μεταπτυχιακά προγράμματα ή σε επιμορφωτικά προγράμματα και σεμινάρια που επιλέγουν οι ενήλικες, και γενικότερα είναι ευρέως διαδεδομένη στη δια βίου μάθηση. Τέλος, το ηλικιακό εύρος των συμμετεχόντων θεωρήθηκε κατάλληλο και για το υπό συζήτηση κοινωνικό θέμα, καθώς είναι ένα σύγχρονο ζήτημα το οποίο τα άτομα της ηλικίας τους καλούνται να αντιμετωπίσουν στην καθημερινή τους ζωή δεδομένων των παρόντων συνθηκών.

Συλλογή δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων την έρευνας χρησιμοποιήθηκαν οι παραγόμενοι επιχειρηματολογικοί διάλογοι όπως αυτοί καταγράφηκαν από τους συμμετέχοντες στην έρευνα στον ειδικά διαμορφωμένο για την έρευνα ιστότοπο (Σχήματα 1 & 2) και στην απομαγνητοφώνηση του επιχειρηματολογικού διαλόγου. Ο ιστότοπος έδινε τη δυνατότητα στους συμμετέχοντες να συμμετάσχουν σε μία συζήτηση ταυτοχρόνως και έδινε τις βασικές δυνατότητες, όπως όλες οι αντίστοιχες ευρέως διαδεδομένες εφαρμογές (Σχήμα 2), δηλαδή άμεση δυνατότητα ανατροφοδότησης ή απάντησης, ιστορικό συζήτησης, σαν γραπτή αλληλεπιδραστική συζήτηση (Kim, 2014). Παρείχε, επίσης, και κάποιες ηλεκτρονικές διευθύνσεις για αφόρμηση και στοιχεία προβληματισμού (Σχήμα 1). Διαμορφώθηκαν τρεις

(3) ομάδες των πέντε (5) ατόμων στα οποία δόθηκε το θέμα προς συζήτηση και οδηγίες για τη συμμετοχή στην έρευνα. Κάθε ομάδα συμμετείχε και στις δύο μορφές επικοινωνίας στο ίδιο θέμα. Για τη δια ζώσης επικοινωνία δόθηκε χρόνος 10 λεπτών, ενώ για τη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία 15 λεπτά, καθώς χρειάζεται τουλάχιστον 20% επιπλέον χρόνος για πληκτρολόγηση, όπως αναφέρουν οι Hansen, Dirckinck-Homfeld, Lewis & Rugelj, 1999, σύμφωνα με τους Veerman et al. (2000). Το θέμα συζήτησης ήταν η κινητικότητα των πληθυσμών τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη και τον κόσμο και οι λόγοι για τους οποίους συμβαίνει αυτό το φαινόμενο στις μέρες μας. Πρόκειται για ένα θέμα κοινωνικής υφής και κατ' επέκταση αναμένεται κοινωνική επιχειρηματολογία (Alagoz, 2013· Ryu & Sandoval, 2012) κατά την οποία οι συμμετέχοντες αναμένεται να επιχειρηματολογήσουν καλύτερα καθώς πρόκειται για ένα συγκεκριμένο θέμα το οποίο τους αφορά άμεσα (Berland & Hammer, 2012· Berland & Reiser, 2009· Khishfe, 2013).

Ομάδα 1: Κινητικότητα πληθυσμών (mobility)

Θέμα: Τα τελευταία χρόνια η κινητικότητα των πληθυσμών (mobility) είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται σε όλο τον κόσμο και ιδιαίτερα στην Ευρώπη. Συζητήστε τους λόγους για τους οποίους εμφανίζεται αυτό το φαινόμενο στις μέρες μας.

Αν θέλετε να δείτε κάποιες πληροφορίες για την κινητικότητα των πληθυσμών δείτε στους παρακάτω συνδέσμους:

- 1) <https://en.wikipedia.org/wiki/Mobility>
- 2) <https://ec.europa.eu/eures/public/el/job-mobility>

Σχήμα 1. Αρχική εικόνα ιστοτόπου

17/04/2017 14:21 Στη χώρα μαςούν κλίματος κ καλής ποιότητας ζωής πολλοί ευρωπαϊοί αγοράζουν αγροτεμάχια κ κτίζουνε στα μέρη μας με σκοπό να μείνουν για το υπόλοιπο της ζωής τους

17/04/2017 14:22 επίσης δεν είναι λίγοι αυτοί που λόγω κρίσης αγοράζουν ακίνητα στην Ελλάδα για επιχειρηματικούς σκοπούς και επενδύσεις

Message

☺ ☹ 😄 😡 😢 😇 😈 😊 😋 😌 😍 😎 😏 😐 😑 😒 😓 😔 😕 😖 😗 😘 😙 😚 😛 😜 😝 😞 😟 😠 😡 😢 😣 😤 😥 😦 😧 😨 😩 😪 😫 😬 😭 😮 😯 😰 😱 😲 😳 😴 😵 😶 😷 😸 😹 😺 😻 😼 😽 😾 😿 😺 😻 😼 😽 😾 😿

Enter to send. Place code in between code tags.

Σχήμα 2. Στιγμιότυπο συνομιλίας συμμετεχόντων στον ιστοτόπο

Πίνακας 1. Κωδικοποίηση σχημάτων για τις διαλογές κινήσεις των ατομικών σχολίων (Clark & Sampson, 2008)

Διαλογική κίνηση	Σημασία
Ισχυρισμός	Το αρχικό σχόλιο ή υπόθεση
Ανταπάντηση - αντι- ισχυρισμός	Ένας ισχυρισμός που είναι διαφορετικός (και δεν αντιτίθεται) στον αρχικό ισχυρισμό ή σε μητρικό σχόλιο που έγινε. Αυτός ο κωδικός χρησιμοποιείται μόνο όταν κάποιος σχόλιο δεν εστιάζει σε καμία πτυχή της θέσης του ισχυρισμού στον οποίο απαντάει. Αντιθέτως προσφέρει μία εντελώς νέα ερμηνεία στα φαινόμενα.
Αλλαγή ισχυρισμού	Ένα σχόλιο που υποδεικνύει ότι το άτομο: (1) άλλαξε τον αρχικό του ισχυρισμό ή (2) άλλαξε την άποψή του ή (3) έκανε μία παραχώρηση ως απάντηση στα σχόλια (ισχυρισμοί ή αντικρούσεις) που έγιναν από κάποιον άλλον.
Αντίκρουση ενάντια στην αιτιολόγηση	Μία επίθεση ή διαφωνία στην αιτιολόγηση (στοιχεία, εξηγήσεις, προσδιορισμούς ή ενισχύσεις) που χρησιμοποιήθηκαν από άλλους για να υποστηρίξουν ή να αιτιολογήσουν τα σχόλιά τους.
Αντίκρουση ενάντια στη θέση	Μία επίθεση ή διαφωνία με τη θέση (ή ένα συγκεκριμένο κομμάτι της θέσης) ενός άλλου σχόλιο (ισχυρισμού ή αντίκρουσης) που δεν επιτίθεται στην αιτιολόγηση
Διευκρίνιση ως απάντηση σε μία αντίκρουση	Αυτή η κωδικοποίηση αφορά στα σχόλια που χρησιμοποιούνται για την ενδυνάμωση μιας θέσης (με την έννοια της ακρίβειας και της εγκυρότητας) ως απάντηση σε μια αντίκρουση χωρίς να επιτίθεται στην αντίκρουση ή στην αιτιολόγηση που έγινε από άλλους
Υποστήριξη ενός σχολίου	Μία δήλωση που χρησιμοποιείται για να υποστηρίξει την αλήθεια ή την εγκυρότητα του προηγούμενου ισχυρισμού ή της αντίκρουσης. Αυτή η κατηγορία περιλαμβάνει δηλώσεις που: (1) εκφράζουν συμφωνία με ένα σχόλιο, (2) επαναδιατυπώνουν το προηγούμενο σχόλιο (3) προσθέτουν επιπλέον αιτιολόγηση ως υποστήριξη ή (4) αναπτύσσεται σε ένα σχόλιο
Ερώτηση/απορία για τη σημασία	Ένα σχόλιο που ζητά διευκρινίσεις για ένα προηγούμενο σχόλιο (πχ. Τι εννοείς όταν λες...? ή Δεν καταλαβαίνω τι εννοείς...)Αυτά τα σχόλια αμφισβητούν τη σημασία μιας δήλωσης παρά την εγκυρότητά της.
Διασάφηση της σημασίας	Ένα σχόλιο που γίνεται για να αποσαφηνιστεί (επαναδιατυπωθεί με νέο τρόπο) ένα προηγούμενο σχόλιο. Ο σκοπός αυτών των σχολίων είναι να διευκρινίσει τη σημασία μιας δήλωσης ως απάντηση σε μία ερώτηση (σχετική με τη σημασία) παρά για να υποστηρίξει την εγκυρότητα της δήλωσης
Η οργάνωση των συμμετεχόντων	Ένα σχόλιο που (1) υπενθυμίζει σε άλλους συμμετέχοντες να συμμετάσχουν (2) ζητά ανατροφοδότηση από άλλους (3) έχει έναν μετα-οργανωτικό προσανατολισμό (πχ. Συμφωνούμε όλοι?) ή (4) προσπαθεί να αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο κάποιος συμμετέχει στη συζήτηση
Εκτός εργασίας	Σχόλια άσχετα με το θέμα

Ανάλυση δεδομένων

Στην παρούσα εργασία έχει υιοθετηθεί η άποψη της διαλογικής επιχειρηματολογίας ως μια διαδικασία με την οποία “*διαφορετικές απόψεις εξετάζονται και ο σκοπός είναι η κατάληξη σε συμφωνία με αποδεκτούς ισχυρισμούς ή με πορεία ενεργειών*” (Driver et al., 2000). Αυτή η ερμηνεία ορίζει τη διαλογική επιχειρηματολογία ως μία κοινωνική και συνεργατική διαδικασία που χρησιμοποιείται για την επίλυση προβλημάτων και την προώθηση της

γνώσης παρά ως μία προσπάθεια υποστήριξης ή αντίκρουσης κάποιας άποψης ή ως άρθρωση άτυπου συλλογισμού. Με αυτή την όψη της επιχειρηματολογίας τονίζεται η συνεργασία καθώς τα άτομα μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις ιδέες του άλλου για να κατασκευάσουν, να οικοδομήσουν και να διαπραγματευτούν μία κοινή αντίληψη ενός συγκεκριμένου θέματος (Clark & Sampson, 2008). Χρησιμοποιήθηκε, λοιπόν, η κατηγοριοποίηση των διαλογικών κινήσεων, οι οποίες παρουσιάζονται στον Πίνακα 1 όπως αυτές εμφανίζονται στους Clark & Sampson (2008) και προστέθηκαν, επίσης, οι διαλογικές κινήσεις της συμφωνίας και διαφωνίας που χρησιμοποιούνται για την κωδικοποίηση των διαλογικών κινήσεων με τη μορφή ναι και όχι.

Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει ενδεικτικά κάποιες διαλογικές κινήσεις ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκουν και στις δύο μορφές επικοινωνίας. Οι διαλογικές κινήσεις ανήκουν και στις τρεις ομάδες που συμμετείχαν στην έρευνα.

Πίνακας 2. Παραδείγματα διαλογικών κινήσεων στις δύο μορφές επικοινωνίας

Διαλογική κίνηση	Σύγχρονη επικοινωνία διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή	Δια ζώσης επικοινωνία
Ισχυρισμός	“Το θέμα επιβίωσης και βελτίωσης της ζωής είναι ζωτικής σημασίας λόγοι που μπορεί να σημαίνουν μαζική μετανάστευση”	“Να πω για τα παιδιά που φεύγουν από την Ελλάδα και πάνε κυρίως Γερμανία, Αγγλία και όπου αλλού βρουν έχοντας ήδη τελειώσει τη σχολή στην Ελλάδα. Το λεγόμενο brain drain.”
Ανταπάντηση - αντι-ισχυρισμός	“Δε συμφωνώ. Έχω στο μυαλό μου πιο πολύ την εργασία και τις σπουδές ως παράγοντες κινητικότητας.”	“Ισχύει πιο πολύ το αντίθετο. Γιατί υπάρχει και ο άλλος παράγοντας που λέει ότι υπάρχουν νέοι άνθρωποι που μπορεί να φύγουν από μία μικρή πόλη, και να πάνε σε μία μεγαλόπολη για να βρουν μία καλύτερη δουλειά που μπορεί να έχει μεγαλύτερες απολαβές.”
Αλλαγή ισχυρισμού	-	“Έχετε δίκιο παιδιά. Δεν το αποκλείεις αυτό ποτέ. Δεν ξέρεις τί σου ξημερώνει. Δεν το συζητώ. Έχετε δίκιο. Ναι υπάρχει και αυτή η παράμετρος για την εσωτερική κινητικότητα, τουλάχιστον.”
Αντίκρουση ενάντια στην αιτιολόγηση	“Από τη μια καταλαβαίνω αυτό που λες...αλλά πιστεύω ότι δεν είναι απαραίτητος παράγοντας η μετακίνηση για να εξελιχθεί μια κοινωνία. Μπορεί να εξελιχθεί οικονομικά και στο πλαίσιο των συνόρων της.”	“ Όχι. Δεν είναι λόγω του οικονομικού θέματος. Είναι λόγω του ότι λειτουργεί το σύστημα.”
Αντίκρουση ενάντια στη θέση	“Παιδιά συγγνώμη, γιατί είναι επαγγελματικό; Δηλαδή, το να θέλω εγώ να ζήσω τη ζωή μου σύμφωνα με το πως ορίζω εγώ τους κανόνες και όχι όπως μου τους ορίζει κάποιος τρίτος, δεν είναι αιτία σημαντικότερη από τα λεφτά;”	“Υπήρχε αλλά όχι σε τόσο μεγάλο βαθμό. Όσο υπάρχει από το 2010 και έπειτα.”

Πίνακας 2. Παραδείγματα διαλογικών κινήσεων στις δύο μορφές επικοινωνίας (συνέχεια)

Διαλογική κίνηση	Σύγχρονη επικοινωνία διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή	Δια ζώσης επικοινωνία
Διευκρίνιση ως απάντηση σε μία αντίκρουση	“Πιο συγκεκριμένα όλοι οι κλάδοι περνάνε κρίση και ο βασικός λόγος που φεύγουνε οι νέοι είναι καθαρά ο οικονομικός, γιατί κάτι άλλο δεν είναι ότι λείπει από αυτή τη χώρα ή ότι, δηλαδή παλιότερα δεν υπήρχε αυτό”	“Εγώ πιστεύω πως ναι αυτό θεωρείται μετακίνηση πληθυσμών και ας είναι εσωτερικά, δηλαδή μέσα στη χώρα.”
Υποστήριξη ενός σχολίου	“Αυτό και πάλι είναι οικονομική κρίση απλά τώρα οι “μετανάστες” είναι μορφωμένοι άνθρωποι που απλά πάνε για μία καλύτερη ζωή.”	“Συμφωνώ σε όλα αυτά που είπε για το συγκεκριμένο τομέα. Είναι γνωστό ότι όλοι οι κλάδοι περνάνε κρίση και ο βασικός λόγος που φεύγουνε οι νέοι είναι καθαρά ο οικονομικός, γιατί κάτι άλλο δεν είναι ότι λείπει από αυτή τη χώρα.”
Ερώτηση/απορία για τη σημασία	“Τι εννοείς πας για δουλειά?”	“Για τον ίδιο εννοείς ή για την οικογένεια που πληρώνει;”
Διασάφηση της σημασίας	“Εννοώ ότι έχοντας φυσικά εξασφαλίσει ένα καλό εισόδημα λόγω της σύνταξης από τη χώρα τους, τώρα θέλουν να απολαύσουν ποιότητα ζωής και ξεκούραση σε ένα ωραίο μέρος”	“Οικονομικο-επαγγελματική μετακίνηση πληθυσμού γίνεται δηλαδή για τις σπουδές και αυτό έχει ως συνέπεια και το να μείνεις εκεί να εργαστείς για οικονομικούς λόγους οπότε τα βάζω μαζί αυτά.”
Η οργάνωση των συμμετεχόντων	“Δεν ξέρω τι λέτε αλλά νομίζω πως η κουβέντα έχει εκτροχιαστεί...ας επανέλθουμε στο θέμα μας!”	“Ας μην μιλάμε ο ένας πάνω στον άλλον ας τελειώσω αυτό που λέω..”
Εκτός εργασίας	“Γεια σου αρχαίε Σοφοκλή!”	“Τι αμάν; Η κουβέντα είναι ζωντανός οργανισμός”

Αποτελέσματα

Αναλύοντας τους επιχειρηματολογικούς διαλόγους παρατηρήθηκαν αρκετά κοινά αλλά και διαφορετικά στοιχεία ανάμεσα στις δύο μορφές επικοινωνίας. Αρχικά, όπως φαίνεται και στον Πίνακα 3, παρατηρείται ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ανάμεσα στον συνολικό αριθμό διαλογικών κινήσεων, καθώς οι διαλογικές κινήσεις της δια ζώσης επικοινωνίας είναι περίπου διπλάσιες από αυτές της σύγχρονης επικοινωνίας (681-357), γεγονός που ήταν αναμενόμενο, καθώς έχει υπολογιστεί διαφορά της τάξεως του 40% στον αριθμό των παρατηρήσεων ανάμεσά τους (Bordia, 1997). Στις επιμέρους διαλογικές κινήσεις τα στοιχεία δείχνουν ποικίλα αποτελέσματα. Συγκεκριμένα αναφορικά με τις διαλογικές κινήσεις που ανήκουν στην κατηγορία του *ισχυρισμού*, ενώ το πλήθος τους στη δια ζώσης επικοινωνία είναι διπλάσιο από αυτό της διαμεσολαβούμενης από υπολογιστή σύγχρονης επικοινωνίας, το ποσοστό των ισχυρισμών μέσα σε κάθε μορφή επικοινωνίας δεν παρουσιάζει την αντίστοιχη διαφορά (23,8% στη σύγχρονη και 26,1% στη δια ζώσης).

Πίνακας 3. Πίνακας απόλυτων αριθμών και ποσοστών κατηγοριών διαλογικών κινήσεων ανά μορφή επικοινωνίας

Διαλογικές κινήσεις	Μορφές επικοινωνίας				Σύνολο
	Σύγχρονη		Δια ζώσης		
	Πλήθος	%	Πλήθος	%	
Ισχυρισμός	85	23,8	178	26,1	263
Ανταπάντηση	16	4,5	33	4,8	49
Αλλαγή ισχυρισμού	0	0,0	10	1,5	10
Αντίκρουση στην αιτιολόγηση	6	1,7	19	2,8	25
Αντίκρουση στη θέση	4	1,1	19	2,8	23
Διευκρίνιση σε μία αντίκρουση	3	0,8	15	2,2	18
Υποστήριξη ενός σχολίου	40	11,2	146	21,4	186
Ερώτηση για τη σημασία	19	5,3	24	3,5	43
Διασάφηση της σημασίας	6	1,7	36	5,3	42
Συμφωνία	19	5,3	110	16,2	129
Διαφωνία	2	0,6	3	0,4	5
Οργάνωση συμμετεχόντων	37	10,4	33	4,8	70
Εκτός εργασίας	120	33,6	55	8,1	175
Σύνολο	357	100	681	100	1038

Αντίστοιχη διαφορά στα ποσοστά παρατηρούνται και στη διαλογική κίνηση της *ανταπάντησης*, καθώς και στις δύο μορφές επικοινωνίας τα ποσοστά έχουν μικρή διαφορά (4,5% η σύγχρονη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή, 4,8% η δια ζώσης επικοινωνία). Διαλογικές κινήσεις που ανήκαν στο είδος της *αλλαγής ισχυρισμού* εκφράστηκαν μόνο στη δια ζώσης επικοινωνία, αλλά σε μικρό ποσοστό (1,5%). Στη δια ζώσης επικοινωνία παρατηρήθηκε διπλάσιο σχεδόν ποσοστό (21,4%) στην κατηγορία *υποστήριξη ενός σχολίου* σε σχέση με την σύγχρονη μέσω υπολογιστή επικοινωνία (11,2%).

Αναφορικά με τις διαλογικές κινήσεις που ανήκαν στην κατηγορία *αντίκρουση στην αιτιολόγηση* στη δια ζώσης επικοινωνία εκφράστηκαν σε διπλάσιο ποσοστό (2,8%-1,7%), γεγονός που συνέβη και σε αρκετές κατηγορίες όπως η *αντίκρουση στη θέση* (2,8%-1,1%), η *διευκρίνιση σε μία αντίκρουση* (2,2%-0,8%), η *διασάφηση της σημασίας* (5,3%-1,7%), ενώ η *συμφωνία* σε τριπλάσιο ποσοστό (16,2%-5,3%). Οι διαλογικές κινήσεις που εμφανίστηκαν σε μεγαλύτερο ποσοστό στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία είναι οι κατηγορίες *ερώτηση για τη σημασία*, *διαφωνία*, *οργάνωση συμμετεχόντων* και *εκτός εργασίας*. Από αυτές τις κατηγορίες αξιοσημείωτες είναι οι διαφορές των ποσοστών στις δύο τελευταίες. Πιο συγκεκριμένα η διαλογική κίνηση *οργάνωση των συμμετεχόντων* παρουσιάζει ποσοστό 10,4% στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία έναντι 4,8% στη δια ζώσης. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η διαφορά στα ποσοστά των διαλογικών κινήσεων *εκτός εργασίας*, αφού το ποσοστό τους στη σύγχρονη μέσω υπολογιστή επικοινωνία είναι τετραπλάσιο (33,6%) από το αντίστοιχο στη δια ζώσης επικοινωνία (8,1%).

Συζήτηση

Από τα ανωτέρω αποτελέσματα προκύπτουν σημαντικά στοιχεία. Αρχικά παρατηρείται ότι στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία παρατηρήθηκαν λιγότερες διαλογικές κινήσεις ως προς τον απόλυτο αριθμό τους, γεγονός που αποδεικνύει ότι μπορεί η επικοινωνία που διαμεσολαβείται από υπολογιστή να είναι λιγότερο παραγωγική (Straus, 1997) στον αντίστοιχο αλλά και σε περισσότερο χρόνο (Bordia, 1997). Έρευνες έχουν καταδείξει πως μπορεί να προκύπτουν προβλήματα από τους περιορισμούς που υπάρχουν στην επικοινωνία μέσω υπολογιστή και ότι η απώλεια μη λεκτικών στοιχείων και το αυξημένο κόστος της παραγωγής της φράσης (με τη χρήση του πληκτρολογίου) μπορεί να κάνει κάθε συζήτηση, συμπεριλαμβανομένης και της επιχειρηματολογίας, πιο δύσκολη (Andriessen et al., 2003). Ο Walther (1996) και οι Carlson & Zmud (1999), όπ. αναφ. οι Munneke et al. (2007), υποστηρίζουν ότι οι δύσκολες εργασίες με υψηλό επίπεδο αβεβαιότητας, όπως η ανάπτυξη ενός επιχειρηματολογικού διαλόγου, δεν μπορούν να συνάδουν με μέσα τα οποία χαρακτηρίζονται από αποπροσωποποίηση. Σύμφωνα, όμως, με τη Veldhuis-Diermanse (2002) αυτή η έλλειψη μη λεκτικών ερεθισμάτων μπορεί ταυτόχρονα να επιτείνει την επεξεργασία και αναγκάζει τους μαθητές να αναπτύξουν περαιτέρω τις σκέψεις τους.

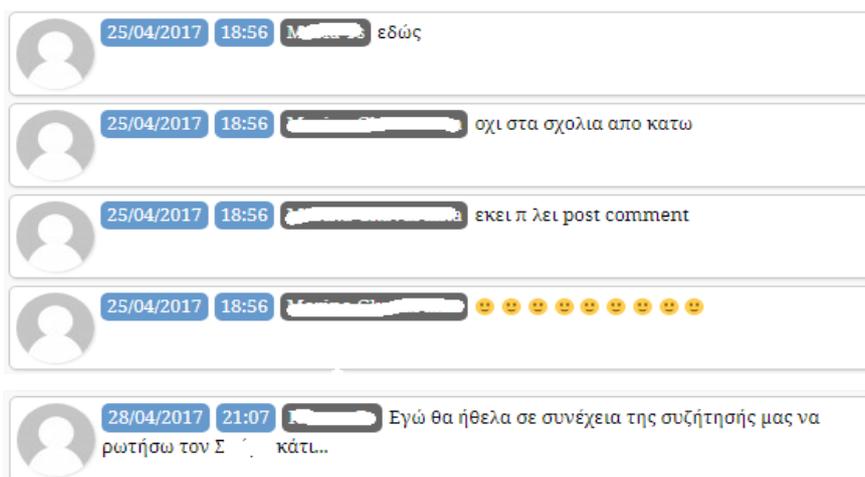
Στην παρούσα έρευνα αυτή η διαφορά στον αριθμό των διαλογικών κινήσεων δεν κατέδειξε σημαντική διαφορά σχετικά με την ουσία του επιχειρηματολογικού διαλόγου και τις βασικές επιχειρηματολογικές διαλογικές κινήσεις, καθώς απεδείχθη ότι δεν παρουσιάστηκε μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις δύο μορφές επικοινωνίας στις σημαντικές για την επιχειρηματολογία διαλογικές κινήσεις όπως οι *ισχυρισμοί*, οι *αντικρούσεις στη θέση*, η *υποστήριξη σε ένα σχόλιο*, τα *αντεπιχειρήματα*, η *αλλαγή στην άποψη* κ.τ.λ., επιβεβαιώνοντας ότι ανάμεσα στις δύο μορφές επικοινωνίας δεν υπήρχε διαφορά στην εστίαση σε εργασίες υψηλών απαιτήσεων (Straus, 1997· Bordia, 1997). Και οι δύο σύγχρονες μορφές επικοινωνίας είναι γνωστό ότι διευκολύνουν και προωθούν τη συνεργατική οικοδόμηση της γνώσης (Lehtinen et al., 1999, όπως αναφ. στο Munneke et al. (2007)). Αποτελέσματα έρευνας των Munneke et al. (2007), έδειξαν ότι οι μαθητές που επικοινωνούν με τη σύγχρονη επικοινωνία έχουν μεγαλύτερες αλληλουχίες και έτσι επεξεργάζονται περισσότερο μία θεωρία ή άποψη που υποστηρίζουν ή την αντίθετή της καταδεικνύοντας ότι η σύγχρονη επικοινωνία έχει την ικανότητα να προωθήσει τόσο τη διερεύνηση όσο και την εμβάθυνση σε ένα υπό συζήτηση θέμα, κατ' επέκταση σε έναν επιχειρηματολογικό διάλογο, και φαίνεται ότι το χαρακτηριστικό της άμεσης ανατροφοδότησης ωθεί τους μαθητές να διαπραγματευτούν και να επιχειρηματολογήσουν μεταξύ τους. Τα αποτελέσματα αυτά συνάδουν και με αυτά των ερευνών της Veerman (2000) οι οποίες έχουν καταδείξει υψηλά ποσοστά στις *αντικρούσεις* και στα *αντεπιχειρήματα* στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη συζήτηση, σύμφωνα με τους Munneke et al (2007). Παρατηρείται, επίσης, ότι και στις δύο μορφές επικοινωνίας είναι πολύ έντονο ένα πολύ σημαντικό μέρος του επιχειρηματολογικού διαλόγου, οι *αλλαγές των απόψεων*, που συνιστούν δείγμα κριτικής σκέψης και εκ βαθέων γνώσης (Alagoz, 2013).

Πολύ σημαντικό αποτέλεσμα, επίσης, αποτελεί το μεγαλύτερο ποσοστό των διαλογικών κινήσεων *εκτός εργασίας* στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία. Τα άσχετα μηνύματα από άλλους συμμετέχοντες συχνά παρεμβαίνουν ανάμεσα σε ένα μήνυμα και στην απάντησή του και επηρεάζουν σημαντικά τις δυναμικές της επιχειρηματολογίας, μπορούν να μειώσουν σημαντικά την ποσότητα των γνωστικών πόρων που ένα άτομο μπορεί και θέλει να καταθέσει (Asterhan & Schwarz, 2010) και μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την όλη πορεία της συζήτησης (McAlister et al, 2004). Παρόλο, όμως, τον μεγάλο αριθμό κινήσεων *εκτός εργασίας*, οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την εξέλιξη ενός επιχειρηματολογικού διαλόγου, αυτή η μορφή επικοινωνίας θεωρείται πιο κατάλληλη για εργασίες με υψηλά κριτήρια και απαιτήσεις, αξιώνοντας, έτσι, υψηλό βαθμό

συγκέντρωσης και ενασχόλησης με την εργασία και το στόχο της (Dubrovsky et al., 1991· Siegel et al., 1986, όπ. ανάφ. στο Bordia (1997)). Στην παρούσα έρευνα η ποιότητα του επιχειρηματολογικού διαλόγου στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία έδειξε να μην επηρεάζεται από τα άσχετα αυτά μηνύματα.

Αποτέλεσμα που αξίζει, επίσης, να επισημανθεί είναι ότι η διαλογική κίνηση *αλλαγή ισχυρισμού* εμφανίστηκε μόνο στη δια ζώσης επικοινωνία και όχι στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή. Το συγκεκριμένο θέμα έχει αντιφατικά στοιχεία, καθώς άλλες έρευνες έχουν καταδείξει ότι όταν εμπλέκεται η χρήση του υπολογιστή η *αλλαγή ισχυρισμού* είναι πιο αναμενόμενη όπως αναφέρουν οι Siegel et al. (1986), σύμφωνα με τους Dietz-Uhler et al. (2001), ενώ σύμφωνα με τον McGuire et al. (1987), όπως αναφέρεται στο Bordia (1997), η συζήτηση και η επιχειρηματολογία είναι πιο έντονη στη δια ζώσης επικοινωνία και γι' αυτό αναμένονται περισσότερες αλλαγές των ισχυρισμών σε αυτή. Γενικά, σύμφωνα με τον Bordia (1997), το περιβάλλον σε μία δια ζώσης επικοινωνία υποστηρίζει πιο εύκολα την αλλαγή ισχυρισμού.

Σημαντική, επίσης, διαφορά παρουσιάζεται στις διαλογικές κινήσεις που αφορούν στην *οργάνωση των συμμετεχόντων*, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι η έλλειψη εξωγλωσσικών στοιχείων (οπτική επαφή, εκφράσεις προσώπου, χειρονομίες), παραγλωσσικών στοιχείων (επιτονισμός και ύψος φωνής) επηρεάζουν τον τρόπο οργάνωσης των συμμετεχόντων σε μία συζήτηση (Joiner et al., 2003), πόσο μάλλον σε έναν επιχειρηματολογικό διάλογο κοινωνικού θέματος, μέσω του οποίου οι συνομιλώντας καλούνται να οικοδομήσουν και να διαπραγματευτούν μια κοινή αντίληψη του θέματος. Όλες τις λειτουργίες που επιφέρουν και μεταφέρουν αυτά τα εξωγλωσσικά στοιχεία σε μια δια ζώσης επικοινωνία, όπως π.χ. η οργάνωση, τώρα τα επιφορτίζεται είτε ο λόγος, επομένως είναι και εύλογη η υψηλή τους παρουσία στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία (Walter, Loh & Granka, 2005) είτε άλλου είδους σημεία, όπως π.χ. εισαγωγικά, κεφαλαία γράμματα (Dietz-Uhler et al., 2001), ή και πιο πρόσφατα τα emoticons, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν αρκετά στην διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία στην παρούσα έρευνα (Σχήμα 3). Αξίζει να σημειωθεί ότι η διαφορά ανάμεσα στο πλήθος των διαλογικών κινήσεων στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία και στη δια ζώσης επικοινωνία σχετίζεται άμεσα με τον επιπρόσθετο αυτό ρόλο που έχει ανατεθεί στη γραπτή διαλογική κίνηση.

Σχήμα 3. Παραδείγματα διαλογικών κινήσεων οργάνωσης συμμετεχόντων

Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο της παρούσας έρευνας είναι ότι στη δια ζώσης επικοινωνία το ποσοστό των διαλογικών κινήσεων που εξέφραζαν *συμφωνία* ήταν τριπλάσια σε σχέση με τα αντίστοιχα της διαμεσολαβούμενης από υπολογιστή, ενώ αυτές της *διαφωνίας* δεν παρουσίασαν σημαντική διαφορά μεταξύ τους, γεγονός που συνάδει και με τα ευρήματα άλλων ερευνών (Bordia, 1997). Αξίζει, τέλος, να επισημανθεί ότι οι διαλογικές κινήσεις που εξέφρασαν *διασάφηση της σημασίας* ήταν περισσότερες στη δια ζώσης επικοινωνία, γεγονός που δεν ήταν αναμενόμενο, καθώς θεωρείται ότι η συνεννόηση και η κατανόηση ανάμεσα στους συνομιλητές υστερεί στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή επικοινωνία γιατί αυτό το μέσο στερείται της μη διαλεκτικής έκφρασης που χαρακτηρίζει την άμεση προφορική συζήτηση (Andriessen & Schwarz, 2009). Σύμφωνα με τους McAlister et al. (2004), οι διαλογικές κινήσεις *διασάφησης σημασίας* μπορεί να οφείλονται στην χρονική ασυνέπεια διαδοχής των κινήσεων που απαιτεί περαιτέρω προσπάθεια σύζευξης νοημάτων. Στη συγκεκριμένη έρευνα η μη δομημένη, επίσης, εφαρμογή σύγχρονης επικοινωνίας που χρησιμοποιήθηκε στον ιστότοπο θα μπορούσε να αμβλύνει την ανάγκη για διασαφηνίσεις, γεγονός, όμως, που δε συνέβη.

Συμπεράσματα

Στην παρούσα έρευνα έγινε προσπάθεια μιας πρώιμης και αρχικής αποτόπωσης των επιχειρηματολογικών διαλόγων στις δύο άμεσες και σύγχρονες μορφές επικοινωνίας, τη δια ζώσης και τη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή και της αξιολόγησής τους. Τα αποτελέσματά της γενικά συνάδουν με τα αποτελέσματα της σχετικής βιβλιογραφίας που αφορά στις διαφορές και στις ομοιότητες των δύο αυτών μορφών επικοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε ότι και η διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία μπορεί να υποστηρίξει επιχειρηματολογικό διάλογο με υψηλά αλλά και αντίστοιχα ποσοστά διαλογικών κινήσεων *ισχυρισμών, ανταπαντήσεων, αντικρούσεων*, με αυτά της δια ζώσης επικοινωνίας. Στις διαλογικές κινήσεις, λοιπόν, που σχετίζονται με την ουσία της επιχειρηματολογίας και του επιχειρηματολογικού διαλόγου δεν υπήρχαν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δύο μορφές επικοινωνίας (Munneke et al., 2007· Andriessen & Schwarz, 2009), παρά μόνο μικρές κυρίως στις διαλογικές κατηγορίες που αφορούσαν στη *σημασία*, καθώς παρατηρήθηκαν περισσότερες ερωτήσεις για τη *σημασία* στον επιχειρηματολογικό διάλογο μέσω υπολογιστή από τον αντίστοιχο στη δια ζώσης. Σύμφωνα με τους Schwarz & Glassner (2007), όπως αναφέρεται στο Andriessen & Schwarz (2009), η διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία οδηγεί σε πιο παραγωγική επιχειρηματολογία από την δια ζώσης επικοινωνία. Οι σημαντικές διαφορές παρουσιάστηκαν στις διαλογικές κινήσεις που σχετίζονταν με την *οργάνωση των συμμετεχόντων* και σε αυτές που δε σχετίζονταν καθόλου με το θέμα και τον σκοπό του διαλόγου, δηλαδή τις *εκτός εργασίας*. Αυτές οι δύο κατηγορίες εμφάνισαν πολύ υψηλά ποσοστά στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία, γεγονός που αιτιολογείται από τη χρήση του μέσου και τα χαρακτηριστικά του (αίσθηση κοινωνικής απουσίας, ταυτόχρονη ανταλλαγή μηνυμάτων κτλ.).

Γενικά, διαπιστώθηκε ότι τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας συμβαδίζουν με τα ευρήματα αντίστοιχων ερευνών, τα οποία υποστηρίζουν ότι η διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή επικοινωνία μπορεί να παράξει ισάξιους επιχειρηματολογικούς διαλόγους και να προωθήσει την εκ βάθρων γνώση και την οικοδόμηση κοινής γνώσης (McAlister et al, 2004· von Aufschnaiter et al, 2008· Larrain, Freire & Howe, 2014· Khishfe, 2013· Bağ & Çalik, 2017). Ωστόσο, πρόκειται για πιλοτική έρευνα καθώς ο ορισμένος χρόνος, το μικρό και συγκεκριμένο δείγμα αποτελούν σημαντικούς περιορισμούς της έρευνας, οι οποίοι δεν μπορούν να επιτρέψουν την περαιτέρω γενίκευση των αποτελεσμάτων. Το πεδίο της

επικοινωνίας μέσω τεχνολογίας παραμένει εξαιρετικά ανοιχτό και πρόσφορο για μελέτη του συγκεκριμένου αντικειμένου.

Αναφορές

- Alamargot, D., & Andriessen, J. (2002). The “power” of text production activity in collaborative modeling: Nine recommendation to make a computer supported situation work. In M. Baker, P. Brna, K. Stenning, & A. Tiberghien (Eds.), *The Role of Communication in Learning to Model* (pp. 275-302). Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associated.
- Alagoz, E. (2013). Social argumentation in online synchronous communication. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 4, 399-426.
- Andriessen, J., Baker, M., & Suthers, D. (2003). Argumentation, computer support, and the educational context of confronting cognitions. In J. Andriessen, M. Baker & D. Suthers (Eds.), *Arguing to learn: Confronting cognitions in Computer-Supported Collaborative Learning environments* (pp. 1-25). Dordrecht: Kluwer.
- Andriessen, J. E., & Schwarz, B. B. (2009). Argumentative design. In N. Muller & A. N. Perret-Clermont (Eds.), *Argumentation and education: theoretical foundations and practices* (pp. 145-174). New York: Springer.
- Asterhan, C.S.C. & Schwarz, B. B. (2010). Online moderation of synchronous e-argumentation. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 5 (259-282).
- Bağ, H., & Çalık, M. (2017). A thematic review of argumentation studies at the K-8 level. *Education and Science*, 42 (190), 281-303.
- Baker, M. (2009). Argumentative interactions and the social construction of knowledge. In N. Muller & A. N. Perret-Clermont (Eds.), *Argumentation and education: theoretical foundations and practices* (pp. 127-144). New York: Springer US.
- Basel, N., Harms, U., & Precht, H. (2013). Analysis of students’ arguments on evolutionary theory. *Journal of Biological Education*, 47(4), 192-199.
- Berland, L.K., & Hammer, D. (2011). Framing for scientific argumentation. *Journal of Research in Science Teaching*, 49(1), 68-94.
- Berland, L.K., & Reiser, B.J. (2009). Making sense of argumentation and explanation. *Science Education*, 93(1), 26-55.
- Bordia, P. (1997). Face-to-face versus Computer-mediated Communication: A Synthesis of the Experimental Literature. *The Journal of Business Communication*, 34(1), 99-120.
- Chen, W., & You M. (2007) The Differences Between the Influences of Synchronous and Asynchronous Modes on Collaborative Learning Project of Industrial Design. In Schuler D. (Ed.), *Online Communities and Social Computing* (pp. 275-283). Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag.
- Chin, C., & Anderson, R.C. (1998). The structure of discussions that promote reasoning. *Teachers College Record*, 100(2), 315-368.
- Clark, D.B., & Sampson, V. (2008). Assessing dialogic argumentation in online environments to relate structure, grounds, and conceptual quality. *Journal of Research in Science Teaching*, 45, 293-321.
- Dietz-Uhler, B., & Bishop-Clark, C. (2001). The use of computer-mediated communication to enhance subsequent face-to-face discussions. *Computers in Human Behavior*, 17(3), 269-283.
- Driver, R., Newton, P., & Osborne, J. (2000). Establishing the norms of scientific argumentation in classrooms. *Science Education*, 84, 287-312.
- Erduran, S., Simon, S. & Osborne, J. (2004). TAPping into argumentation: Developments in the application of Toulmin's Argument Pattern for studying science discourse. *Science Education*, 88, 915-933.
- Felton, M., & Kuhn, D. (2001). The development of argumentative discourse skill. *Discourse Processes*, 32 (2&3), 135-153.
- Jiménez-Aleixandre, M.P., Rodríguez, A.B., & Duschl, R.A. (2000). “Doing the lesson” or “doing science”: Argument in high school genetics. *Science Education*, 84, 757-792.
- Joiner, R., & Jones, S. (2003). The effects of communication medium on argumentation and the development of critical thinking. *International Journal of Educational Research*, 39(8), 861-871.
- Kim, I-H. (2014). Development of reasoning skills through participation in collaborative synchronous online discussions. *Interactive Learning Environments*, 22(4), 467-484.
- Khishfe, R. (2013). Explicit Nature of Science and Argumentation Instruction in the Context of Socioscientific Issues: An effect on student learning and transfer. *International Journal of Science Education*, 36(6), 974-1016.
- Koschmann, T. (2003). CSCL, Argumentation, and Deweyan inquiry: argumentation is learning, In J. Andriessen, M. Baker & D. Suthers (Eds.), *Arguing to learn: Confronting Cognitions in Computer-Supported Collaborative learning environments* (pp. 259-265). Dordrecht: Kluwer.
- Larrain, A., Freire, P., & Howe, C. (2014). Science teaching and argumentation: One-sided versus dialectical argumentation in Chilean middle-school science lessons. *International Journal of Science Education*, 36(6), 1017-1036.

- Larrain, A., Howe, C., & Cerda, J. (2014). Argumentation in Whole-Class Teaching and Science Learning. *Argumentación en Enseñanza en Clase Completa y Aprendizaje de Ciencias. Psykhe*, 23(2), 1-15.
- Larson, D., & Sung, C. (2009). Comparing student performance: online versus blended versus face-to-face. *Journal of Asynchronous Learning Networks*, 13(1), 31-42.
- McAlister, S., Ravenscroft, A., & Scanlon, E. (2004). Combining interaction and context design to support collaborative argumentation using a tool for synchronous CMC. *Journal of Computer Assisted Learning*, 20(3), 194-204.
- Mercer, N., Dawes, L., Wegerif, R., & Sams, C. (2004). Reasoning as a scientist: Ways of helping children to use language to learn science. *British Educational Research Journal*, 30(3), 359-377.
- Muller Mirza, N., & Perret-Clermont, A. N. (Eds.). (2009). *Argumentation and education: theoretical foundations and practices*. New York: Springer.
- Muller Mirza, N., Perret-Clermont, A. N., Tartas, V., & Iannaccone, A. (2009). Psychosocial processes in argumentation. In N. Muller Mirza & A.-N. Perret-Clermont (Eds.), *Argumentation and Education* (pp. 67-90). New York: Springer.
- Munneke, L., Andriessen, J., Kirschner, P., & Kanselaar, G. (2007). Effects of synchronous and asynchronous CMC on interactive argumentation. In C.A. Chinn, G. Erkens & S. Puntambekar (Eds.), *Proceedings of the 8th International Conference on Computer Supported Collaborative Learning* (pp. 532-541). International Society of the Learning Sciences.
- Okumus, S., & Unal, S. (2012). The Effects of Argumentation Model on Students' Achievement and Argumentation Skills in Science. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 457-461.
- Pérez-Echeverría, Mª P., Postigo, Y., & Garcia-Mila, M. (2016). Argumentation and education: notes for a debate/ Argumentación y educación: apuntes para un debate. *Infancia y Aprendizaje*, 39(1), 1-24.
- Ryu, S., & Sandoval, W. A. (2012). Improvements to elementary children's epistemic understanding from sustained argumentation. *Science Education*, 96(3), 488-526.
- Scheuer, O., Loll, F., Pinkwart, N., & McLaren, B.M. (2010). Computer-supported argumentation: A review of the state of the art. *International Journal of Computer-Supported Collaborative Learning*, 5(1), 43-102.
- Schwarz, B.B. (2009). Argumentation and learning. In N. Muller & A. N. Perret-Clermont (Eds.), *Argumentation and education: theoretical foundations and practices* (pp. 91-126). New York: Springer.
- Simon, S. (2008). Using Toulmin's argument pattern in the evaluation of argumentation in school science. *International Journal of Research & Method in Education*, 31(3), 277-289.
- Simon, S., Erduran, S., & Osborne, J. (2006). Learning to teach argumentation: Research and development in the science classroom. *International Journal of Science Education*, 28(2-3), 235-260.
- Straus, S.G. (1997) Technology, group process, and group outcomes: Testing the Connections in Computer-Mediated and Face-to-Face Groups. *Human-Computer Interaction*, 12(3), 227-266.
- Veerman, A.L., Andriessen, J.E.B., & Kanselaar, G. (2000). Learning through synchronous electronic discussion. *Computers & Education*, 34(3/4), 269-290.
- Veldhuis-Diermanse, A. E. (2002). CSCLearning? Participation, learning activities and knowledge construction in computer-supported collaborative learning in higher education. Retrieved 20 January 2018, from <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/121278>.
- von Aufschnaiter, C., Erduran, S., Osborne, J., & Simon, S. (2008). Arguing to learn and learning to argue: Case studies of how students' argumentation relates to their scientific knowledge. *Journal of Research in Science Teaching*, 45(1), 101-131.
- Walther, J. B., Loh, T., & Granka, L. (2005). Let me count the ways: The interchange of verbal and non-verbal cues in computer-mediated and face-to-face affinity. *Journal of Language and Social Psychology*, 24(1), 31-65.
- Μαγγόπουλος, Γ. (2014). Η μελέτη περίπτωσης ως ερευνητική στρατηγική στην αξιολόγηση προγραμμάτων: θεωρητικοί προβληματισμοί. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών, ΙΣΤ* (64), 73-93. Ανακτήθηκε 15 Ιανουαρίου, 2018, από <http://ojs.lib.uth.gr/index.php/tovima/article/view/96/85>.

Αναφορά στο άρθρο ως: Χιώλου, Μ., & Σμυρναίου, Ζ. (2018). Ο επιχειρηματολογικός διάλογος στη δια ζώσης και στη διαμεσολαβούμενη από υπολογιστή σύγχρονη επικοινωνία. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 11(1), 15-29.

<http://earthlab.uoi.gr/thete/index.php/thete>